

Бекбаева Малика Фархатовнаның 6D01201 – «Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған «Бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлау» тақырыбындағы диссертациясына

АНДАТПА

Зерттеудің тақырыбы: Бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлау

Зерттеу мақсаты: бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың теориялық-әдіснамалық негіздерін айқындау, әдістемесін дайындау және оның тиімділігін тәжірибелік-эксперименттік жұмыстарда дәлелдеу.

Зерттеу міндеттері:

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың теориялық әдіснамалық негіздерін айқындау;
- болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушылардың тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарды дамытуға даярлаудың педагогикалық шарттарын анықтау;
- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасау;
- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың әдістемесін дайындау, оның тиімділігін тәжірибеде тексеру, ғылыми-әдістемелік ұсыныстар беру.

Зерттеу әдістері:

-теориялық әдістер: философиялық, когнитивистикалық, психологиялық, педагогикалық, музыкалық білім салалардағы әдеби дереккөздерді жинақтау, талдау, жүйелеу және нәтижелерді жалпылау, мазмұнын анықтау, синтез және теориялық модельдеу, құрылымдау, нақтылау;

-эмпирикалық әдістер: бағалаудың диагностикалық аппаратын жасау, педагогикалық эксперимент, сауалнама, контент-талдау, бақылау, математикалық-статистикалық маңыздылығын есептеу.

Қорғауға ұсынылатын негізгі қағидалар (дәлелденген ғылыми гипотезалар және жаңа білім болып табылатын басқа тұжырымдар):

- «ұлттық рухани құндылықтар – тарихи алмасатын адами көзқарастар жүйесі, рухани құндылықтарды жеке тұлға ретінде мойындаушы, оның бостандыққа, бақытқа, дамуы мен өзіндік қабілетті көрсету құқығы, адам игілігі әлеуметтік институттардың қызметтік бағалау белгісімен есептелетін, ал теңдік, әділеттілік институттардың қызметтік бағалау белгісімен

есептелетін, ал теңдік, әділеттілік, адамгершілік принциптері адамдар арасындағы көңілдің тілектелген нормасы»;

- «бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлау – ұлттық педагогикалық пәндердің рөлін күшейту, оқу пәндерінің мазмұнының құндылықтарға бағыттау және оның жаңа бағалау нормаларын нақтылау, оқу процесін толық ізгілендіру үдерісі»;

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың әдіснамалық негіздерін тарихи тұғыр, аксиологиялық тұғыр, «Мәңгілік ел» ұлттық идеясы мен идеологиялық тұғыры, әлеуметтік тұғыр, мәдени тұғырлары құрайды;

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың педагогикалық шарттары оқыту үдерісінде кәсіби маңызды құндылықтарды нәтижелі меңгеруге әсер ететін ұйымдастырушылық-педагогикалық, кәсіби маңызды құндылықтарды меңгеруге ынталандырып, болашақ маман тұлғасын диагностикалауды қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық және этнопедагогикалық білім беру негізінде студенттердің кәсіби құндылықтарын дамыту мақсатын, мазмұнын, әдістері мен құралдарын қолдану тиімділігіне жауап беретін дидактикалық деп анықталады;

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың компоненттері мен өлшемдері, көрсеткіштерінен тұратын құрылымдық-мазмұндық моделі;

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың әдістемесі: 4 модульді қамтитын «Ұлттық құндылықтар тағылымы» элективті курсының бағдарламасы дайындалды және тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар арқылы тиімділігі дәлелденді.

Зерттеудің негізгі нәтижелері:

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың теориялық әдіснамалық негіздері айқындалды;

- болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушылардың тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарды дамытуға даярлаудың педагогикалық шарттары анықталды;

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделі жасалды;

- бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың әдістемесі дайындалды, оның тиімділігі тәжірибеде тексеріліп, ғылыми-әдістемелік ұсыныстар берілді.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығының негіздемесі:

1- *нәтиже* болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушылардың тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарды дамытуға даярлаудың

теориялық-әдіснамалық негіздерін айқындауда ұғымдық-категориялық аппараты әзірленіп, оның құрамдас бөліктерінің сипатталуымен жаңа болады;

2- нәтиже жаңа, себебі «ұлттық рухани құндылық», «бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлау» түсініктерінің мазмұны мен құрылымы нақтыланды;

3- нәтиже жаңа болып табылады, бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың әдіснамалық тұғырлары мен оларды қолданудағы қағидалары айқындалды;

4- нәтиже бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделінің жасақталуы өзара динамикалық байланыстағы компоненттері, өлшемдері, көрсеткіштері мен даму деңгейлері сәйкестендірілуімен жаңа деп танылады;

5-нәтиже жаңа, бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлаудың әдістемесінің негізін құрайтын педагогикалық шарттар айқындалып, әдістеме негізінде «Ұлттық құндылықтар тағылымы» элективті курсының бағдарламасы даярланып, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстарда тиімділігі дәлелденді.

Алынған нәтижелердің жаңалығымен маңыздылығын және ғылыми даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігін негіздеу:

Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы ғылыми даму басымдықтары мен мемлекеттік бағдарламалар талаптарына сәйкес келеді. Бұл бағыт бірнеше негізгі құжаттармен және стратегиялық бастамалармен төмендегідей ұштасады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 3-бап, 2-тармағында: «...жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту» деп көрсетіледі. Заңда айтылғандарды негізге ала отырып, болашақ білім алушылардың даралығын ескеріп, оларға жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту, тұлғадағы ұлттық рухани құндылықтар мүмкіндіктерін әрі қарай дамыту көзделеді. Бұл бізге болашақ педагогтерді даярлау ісінде әр білім алушының ұлттық рухани құндылықтар негізінде ой-өрісін арттыруды міндеттейді.

Сондай ақ, Қазақстан Республикасының жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасындағы «университеттің үшінші миссиясы» атты бөлімінде: «...Білім беру және жастарды тәрбиелеу саласындағы мемлекеттік саясаттың мақсаттарына, мазмұнына және қол жеткізілген нәтижелеріне сай келетін студенттерді тәрбиелеудің кешенді жүйесі құрылатын болады. Студенттердің жеке басын біртұтас дамыту және өзінің қабілетін іске асыра білу, өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-

өзі ұйымдастыру, әлеуметтік тәжірибе мен әлеуметтік жауапкершілікті игеру, қоғамның жаңа сұраныстары мен студенттердің қажеттіліктеріне сәйкес келетін оңтайлы жағдайлар қамтамасыз етіледі» деп көрсетіледі. Осы орайда, бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлауда субъективті идеяларымызды іске қосуды міндеттейді.

Докторанттың әр басылымды дайындауға қосқан үлесінің сипаттамасы:

Докторанттың әр басылымды дайындауға қосқан үлесінің сипаттамасы:

Жүргізілген зерттеу нәтижелері бойынша 10 ғылыми мақала жарияланды, оның ішінде Web of Science және Scopus дерекқоры базасына кіретін халықаралық рецензияланатын журналдарда жарияланған 2 мақала бар.

1. A Study on Scientific Thinking Skills and Professional Experience of Teachers INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION IN MATHEMATICS SCIENCE AND TECHNOLOGY Volume11Issue3Page570-58, 2023 DOI10.46328/ijemst.3308 <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001076466800002> (бірлескен авторлар: Saparbaikyzy S, Assilbayeva F, Botabayeva A, Kim O, Akparova Z., докторанттың үлесі 20 %)

Мақала Web of Science Core Collection және Scopus базаларында анықталды. 2023 жылы мақала шыққанда «International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology» журналының 2021 жылғы Impact Factor және квартилі болмаған. 2021 жылғы CiteScore 2,8 тең, математика (әртүрлі) бойынша процентиі – 81; білім беру бойынша процентиі – 71.

2. The effect of information technologies on the development of moral values of future teachers based on innovations in education World Journal on Educational Technology: Current Issues. Volume 14, Issue 1.-2022. P. 164-174. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85125196654&origin=recordpage> (қосалқы авторлар: Kalibek Ybyraimzhanov, Sanay Gaukhar, Shakarim Nurdaulet, Aubakirova Ainur, докторанттың үлесі 80 %)

Мақала Scopus базасында анықталды. 2022 жылы мақала шыққанда «World Journal on Educational Technology: Current Issues» журналының 2020 жылғы CiteScore 1,4 тең, білім беру бойынша процентиі – 51; технологиялар мен инновацияларды басқару бойынша процентиі – 39; информатика (әртүрлі) бойынша процентиі – 38.

Үш мақала ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда жарияланды:

1. Ұлттық мұралар негізінде болашақ мұғалімдерді даярлау Қазақстанның ғылымы мен өмірі - Астана. - 2020. - №5 (3). - 59-63 бб. <https://www.naukaizhizn.kz/index.php/journal/article/view/89/89> (моноавтор; докторанттың үлесі – 100%).

2. Жастарды ұлттық рухани құндылықтар арқылы тәрбиелеудің ерекшеліктері. Қазақстанның ғылымы мен өмірі - Астана. - 2020. - №5 (3). 315-318 бб. <https://www.naukaizhizn.kz/index.php/journal/article/view/89/89> (қосалқы автор: Ыбыраимжанов К.Т.; докторанттың үлесі – 90 %).

3. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушылардың рухани құндылықтарын дамытуға даярлау. Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы, «Педагогикалық ғылымдар» сериясы, №1 (73). - 2022. 118-131 бб. <https://bulletin-pedagogy.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/939/604> (қосалқы авторлар: Ыбыраимжанов К.Т., Радченко Н.Н.; докторанттың үлесі – 80%).

Бес мақала халықаралық ғылыми журналдарда жарияланды:

1. Training of future teachers based on national heritage “The Europe and the Turkic World: Science, Engineering and Technology”. May 6-8, 2020.-Ankara. P.-199-204. <https://drive.google.com/file/d/1ov2LeYCAQCRs5xksSHHG-wP7F7AQ1Jkq/view> (моноавтор; докторанттың үлесі – 100%).

2. Научные подходы к развитию национальных духовных ценностей у младших школьников Innovations technologies in science and practice Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference. - Haifa. February 15 - 18. -2022. <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/02/innovations-technologies-in-science-and-practice.pdf> (қосалқы авторлар: Ыбыраимжанов К.Т., Узунбойлу Х.; докторанттың үлесі – 80%).

3. Ұлттық дәстүр негізінде тәрбиелеу педагогикалық мәселе ретінде. М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті.«Бастауыш және мектепке дейінгі білім берудің өзекті мәселелері». Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы. 18 ақпан 2022ж.-Петропавл, 297-301 б. https://ku.edu.kz/files/conference/conf_sovrem.pedagog.obrazovanie_02.2022_tom_1.pdf (моноавтор; докторанттың үлесі – 100%).

4. Бастауыш сынып оқушыларының ұлттық құндылықтарын қалыптастырудың педагогикалық негіздері. Scientific Collection «InterConf», (140): with the Proceedings of the 2nd International Scientific Practical Conference «Diversity and Inclusion in Scientific Area. Warsaw. - 2023. p.189-199. <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/issue/view/26-28.01.2023/150> (қосалқы автор: Шакаримова К.К.; докторанттың үлесі – 90%).

5. Бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытудың педагогикалық-психологиялық шарттары. Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference “Science in the environment of rapid changes”. Brussels.- Belgium. February 6-8, 2023 p. 105-114. <file:///C:/Users/vkubi/Downloads/152-221-PB.pdf> (моноавтор; докторанттың үлесі – 100%).

Бір оқу құралы жарияланды.

1. Бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесінде ұлттық рухани құндылықтарын дамытуға болашақ мұғалімдерді даярлау. Оқу-әдістемелік құрал. Өскемен: Издательство «Берел». 2025. - 70 б C:/Users/user/Desktop/ (моноавтор; докторанттың үлесі – 100%).

Зерттеу жұмысының тақырыбы бойынша 10 ғылыми жұмыс жарық көрді. Оның 3-еуі Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда, 2 мақала Scopus халықаралық ғылыми журналдар басылымында, 5 мақала халықаралық конференциялар материалдарының жинақтарында және 1 оқу-әдістемелік құрал жарияланды. Білім беру мекемелерінің педагогикалық ұжымдары арасында баяндалып, тәжірибе жұмысының нәтижелері оқу-тәрбие үрдісіне енгізілді